

Özel Gereksinimli Kardeşe Sahip Olan Bireylerde Duygusal Yük, Psikolojik Sağlamlık ve Depresyon Düzeylerinin İncelenmesi*

Büşranur İnanç*, Ayşe Tuba Ceyhun**, Hatice Deniz Özdemir***

Makale Geliş Tarihi:24/06/2024

Makale Kabul Tarihi:05/01/2025

DOI: 10.35675/befdergi.1504335

Öz

Araştırmada özel gereksinimli kardeşe sahip olan bireylerde algılanan duygusal yük, psikolojik sağlamlık ve depresyon düzeyleri arasındaki ilişkinin ortaya konulması ve bazı değişkenlere göre (cinsiyet, eğitim düzeyi ve kardeşin gereksinim türü) etkisinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın çalışma grubu amaçlı örneklem ile seçilmiş Adana'da yaşayan, okuma yazma bilen, yaşları 12-40 arasında değişen ve herhangi bir özel gereksinimi olmayan, araştırmaya katılmaya gönüllü olan 265'i kadın 158'i erkek olmak üzere 423 kişi araştırmaya katılmıştır. Araştırmada, veri toplama aracı olarak demografik bilgi formu, Özel Gereksinimli Kardeşe Sahip Bireylerde Duygusal Yük Ölçeği, Kısa Psikolojik Sağlamlık Ölçeği ve Birinci Basamak İçin Beck Depresyon Tarama Ölçeği (BDÖ-BB) kullanılmıştır. Araştırma sonucunda katılımcı bireylerin duygusal yükleri ile psikolojik sağlamlıkları arasında negatif ve zayıf yönde anlamlı ilişki bulunurken, duygusal yük ile depresyon düzeyleri arasında pozitif yönde ve orta düzeyde anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir. Araştırma sonuçları ışığında yetersizlikten etkilenmeyen kardeşlere yönelik psiko-sosyal çalışmalara daha fazla yer verilmesi önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Depresyon, duygusal yük, psikolojik sağlamlık, özel gereksinimli kardeş.

Investigation of the Relationship Between Emotional Burden, Psychological Resilience and Depression Levels in Individuals with a Sibling with Special Needs

Abstract

*Bu araştırma, Dr. Öğr. Üyesi Ayşe Tuba CEYHUN ve Dr. Öğr. Üyesi Hatice Deniz ÖZDEMİR danışmanlığında Büşranur İNANÇ tarafından hazırlanan "Özel Gereksinimli Kardeşe Sahip Olan Bireylerde Duygusal Yük, Psikolojik Sağlamlık ve Depresyon Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" adlı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

*Biruni Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Özel Eğitim Bölümü, İstanbul, Türkiye, inancbusranur0@gmail, ORCID: [0009-0003-8948-8355](https://orcid.org/0009-0003-8948-8355)

**Biruni Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Özel Eğitim Bölümü, İstanbul, Türkiye, aceyhun@biruni.edu.tr, ORCID: [0000-0003-2770-9768](https://orcid.org/0000-0003-2770-9768)

***Esenyurt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Fakültesi, Psikoloji Bölümü, İstanbul, Türkiye, haticedenizozdemir@esenyurt.edu.tr, ORCID: [0000-0003-3468-2065](https://orcid.org/0000-0003-3468-2065)

Kaynak Gösterme: İnanç, B., Ceyhun, A. & Özdemir, H.D., (2025). Özel gereksinimli kardeşe sahip olan bireylerde duygusal yük, psikolojik sağlamlık ve depresyon düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20(45), 339-362.

In the study, it was aimed to reveal the relationship between perceived emotional burden, psychological resilience and depression levels in individuals with siblings with special needs and to determine the effect of some variables (gender, education level and sibling's need type). The study group of the research consists of individuals with siblings with special needs selected by purposive sampling. In this context, a total of 423 people, 265 of whom were female and 158 of whom were male, living in Adana, literate, aged between 12-40 years, without any special needs, and who volunteered to participate in the study participated in the study. In the study, demographic information form, Emotional Burden Scale in Individuals with Siblings with Special Needs, Brief Psychological Resilience Scale and Beck Depression Screening Scale for Primary Care (BDÖ-BB) were used as data collection tools. In the analysis of the research data; t-test, ANOVA, correlation, regression analysis were performed. As a result of the study, it was found that there was a negative and weakly significant relationship between emotional burden and psychological resilience, while there was a positive and moderately significant relationship between emotional burden and depression levels.

Keywords: Depression, emotional burden, psychological resilience, special needs sibling.

Giriş

Özel gereksinimli bireyler, fiziksel, zihinsel, duygusal veya davranışsal alanlarda diğerlerinden farklı ihtiyaçları olan bireyler olarak tanımlanmaktadır (Eripek & Ataman, 2003). Söz konusu ihtiyaçlar genellikle eğitim, sağlık, iletişim ve diğer yaşam alanlarında diğer bireylerden destek almayı gerektirmektedir (Akoğlu, 2022; Atalan & Kabasakal, 2022). Dünya Sağlık Örgütü son verilerine göre dünya genelinde yaklaşık 1 milyar insanın yetersizliği olduğu ifade edilmektedir. Bu yetersizlikler geniş bir yelpazede olup fiziksel, zihinsel, duygusal veya sosyal alanlarda yaşamı etkilemektedir (DSÖ, 2021). Türkiye'de yetersizliği olan bireylerin sayısı ise Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından 2023 yılında yapılan araştırmalara göre bu sayı 8-10 milyon arasındadır. Bu sayı, çeşitli türdeki yetersizlikleri olan, tanı almış veya raporlanmış bireyleri kapsamaktadır (TÜİK, 2023). Yetersizliği olan bireylerin yaşamlarının şekillendiği temel yapının aile olduğu bilinmektedir.

Toplumun en küçük ünitesi olan aile, sistematik olarak birbirini etkileyen ve bireylerin pasif pozisyonda olmadığı bir yapı olarak tanımlanmaktadır (Arıcı, 2021; Eripek, 2005). Bu yapı içerisinde birbirlerini direkt veya dolaylı olarak etkileyen alt sistemler bulunmaktadır (Akdoğan, 2021; Arıcı, 2021; Doğan, 2015; Kıvrak, 2019; Kızılalp, 2018; Yaman, 2019). Bu alt sistemlerin en önemli parçası bir yatay ilişki biçimi olan kardeşlik ilişkileridir. Kardeşlik ilişkilerinde kardeşler, oyun arkadaşı, öğretmen, rakip, model gibi rollerle birbirlerinin etki alanına girebilmekte ve aile ortamında birbirlerini çeşitli yönlerden etkilemektedir (Elumar, 2021). Bu etki alanları daha çok sosyal ve psikolojik dönüşümü içeren bir yönde olmaktadır (Bora, 2021). Kardeşler, aile sistemi içinde şekillenen, birbirleri üzerinde önemli etkisi olan ve başka ilişkilere benzetilemeyen bir ilişkiyi paylaşmaktadırlar (Akdoğan, 2021; Eripek, 2005; Karakuş & Kırılıoğlu, 2019; Kızılalp, 2018; Yaman, 2019).

Özel gereksinimli kardeşi olma durumu bireyleri psikolojik olarak

etkileyebilmektedir. Özel gereksinimli kardeşe sahip olan bireylerde, genel olarak kızgınlık, düşmanlık, kıskançlık, suçluluk, üzüntü, endişe, korku, utanma, reddetme gibi olumsuz duygular yaşadıkları bilinmektedir (Gümüş, 2020). Bu duyguların seyrini, ebeveyn tutumları, toplumsal bakış açısı, kardeşin yetersizlik düzeyi, ailenin ve bireyin kabulleniş düzeyi, kardeşler arasındaki yaş farkı, kardeşlerin cinsiyetleri gibi bazı değişkenlerin de olumlu yönde etkileyebildiği belirtilmektedir (Boccio & Beaver 2019). Özel gereksinimi olan kardeşle yaşamak tipik gelişim gösteren kardeşin günlük hayatında zorluklara ve sorumluluk düzeyinin artmasına neden olabilmektedir. Bu nedenle tipik gelişim gösteren kardeşin, özel gereksinimli kardeşi olmayan diğer bireylere göre psikolojik ve sosyal problemler yaşama potansiyelinin daha yüksek olduğunu söylemek mümkündür (Özbek, 2018; Sezer, 2023; Yılmaz, 2021). Özel gereksinimi olan kardeşlerle kurulan ilişkinin biçimi çocukların psikolojik sağlığı ve gelişimi için son derece önemli görülmektedir (Taşçı-Karalı, 2017). Bununla birlikte özel gereksinimi olan çocuklara ve ailelerine destek hizmetler sağlanırken çoğunlukla kardeşlerin psikolojik ve sosyal durumu göz ardı edilebilmektedir.

Özel gereksinimli kardeşe sahip olma durumu ile ilgili literatür incelendiğinde olumlu ve olumsuz yönde etkileri olduğu ifade edilmektedir (Arıkan-Çolak, 2019; Bora, 2021; İşçi, 2022). Araştırmalarda ailenin, çevre ve kardeşin özel gereksinimli bireye sahip olma durumunu kabulleniş düzeyi arttıkça, özel gereksinimli bireylerde pozitif duygular meydana getirdiği ve söz konusu bireylerin psikolojik yönde iyi oluş düzeylerinin arttığı ifade edilmiştir (Arıkan-Çolak, 2019; Atalan, 2022; Bora, 2021; Çalgıcı- Duran, 2024; Özbek 2018; Yetiş, 2023). Walton ve Ingersoll (2015) özel gereksinimli bir kardeşe sahip olmanın tipik gelişim gösteren kardeşler üzerindeki psikososyal uyum süreçlerini ele almıştır. Buna göre aile içi destek ve pozitif aile dinamiklerinin, özel gereksinimli bireylerin kardeşlerinin duygusal ve sosyal gelişimlerine olumlu katkıda bulunduğu vurgulanmıştır. Floyd, Costigan ve Richardson (2016) ise özel gereksinimli kardeşlerin varlığının, aile bireylerinin birbirlerine daha fazla destek olmalarını sağlayarak aile bağlarını güçlendirebileceğini ortaya koymuştur. Bu görüşler, özel gereksinimli bireylere sahip ailelerin ve kardeşlerin deneyimlerinin, onların psikolojik sağlık düzeyleri üzerinde belirleyici olduğunu düşündürmektedir. Ailelerin ve çevrenin destekleyici tutumları, özel gereksinimli bireylerin yaşam kalitesini önemli ölçüde iyileştirebilir (Eldeniz-Çetin, 2017). Bununla birlikte aile, çevre ve kardeşin bu durumu kabullenme, uyum sağlama süreçlerinin gecikmesi ya da kabullenme biçiminde aşırılığa kaçılması negatif duyguların gelişmesine ve psikolojik yönden olumsuz durumların artmasına sebep olabileceği belirtilmektedir (Türkahmetoğlu & Ceyhan, 2023). Her iki durumda da kardeşlerin geçirdiği, çocukluk, ergenlik ve yetişkinlik süreçleri göz önünde bulundurularak, bireylerin bu süreçlerde takip edilmesinin oldukça faydalı olacağı vurgulanmaktadır (Türkahmetoğlu & Ceyhan, 2024).

Aile bireylerinin pozitif duygu durumlarının artmasıyla psikolojik sağlımlıkları arasında güçlü bir ilişki olduğunu ortaya koyan araştırmalar bulunmaktadır (Ayvalı, 2024; Çalgıcı-Duran, 2024; Doğan, 2015; Koçyiğit, 2024; Üstündağ, 2024; Yokuş-

Yılmaz, 2019). Bilindiği gibi duygusal durumları kontrol etmek, stres yükünün fazla olduğu durumlarda zor olabilmektedir. Özel gereksinimli bir bireyin varlığının aile sistemi içinde yarattığı stres düşünüldüğünde aile bireylerinin psikolojik destek alması gerekliliğini ortaya çıkmaktadır. Özel gereksinimli çocuğu olan ebeveynlerin psikolojik sağlık düzeylerinin sosyal destekle arttığı, bunun yanı sıra ebeveynlere yönelik psikolojik destek çalışmalarının ebeveynlerin psikolojik sağlık düzeyleri üzerinde etkili olduğu belirtilmektedir (Özkal, 2024). Literatürde yapılan pek çok araştırmada, özel gereksinimli çocuğa sahip olan ebeveynlerin depresyona yatkın oldukları ifade edilmektedir (Bayar, 2023; Dilekçi, 2023; Karagül, 2023; Kayacan, 2024; Korkmaz, 2017; Kuru-Akçeken, 2024; Lofçalı, 2019; Yelegin, 2023). Ayrıca araştırmalarda özel gereksinimli bireylerin yetersizlik türü ve derecesinin de ebeveynlerin depresyon düzeylerini etkilediği bilinmektedir. Örneğin incelenen bazı araştırmalarda orta-ağır düzeyde otizm tanısı olan çocuğa sahip ebeveynlerin depresyon oranlarının normalden daha yüksek olduğu görülmektedir (Akkaya, 2021; Can, 2022; Çalgıcı-Duran, 2024; Ekinci, 2022; Kal, 2020; Küçükdereli, 2022; Korkmaz, 2017; Salıhoğlu-Çam 2021; Yarıcı, 2022; Yelegin, 2023; Yıldırım, 2018). Bu araştırmalarda vurgulanan bir diğer konu ise ebeveynler arasında kurulan iletişim kanallarının güçlü tutulması, ailece yapılan etkinlikler, kaliteli vakit geçirme süresinin artması depresyon düzeyinin etkisini azalttığı yönündedir. Örneğin ailelere yönelik grup terapileri ve sosyal etkinliklerle bireylerin duygularını ifade etmelerine olanak verilmesi ayrıca diğer ailelerle benzer deneyimler yaşandığı için benzer durumları yaşayanlarla nitelikli bağ kurulması psikolojik sağlamlığı desteklemektedir (Çalgıcı-Duran, 2024; Türkahmetoğlu & Ceyhun, 2023). Dolayısıyla özel gereksinimli çocuklara sahip ailelerde bireylerin yaşadıkları duygusal durumların takip edilmesi, belirli periyotlarla grup terapileri yapılması, aile eğitimlerinin ve toplumu bilinçlendirme çalışmalarının yapılmasının, aile bireylerinin pozitif duygular geliştirilmesinde etkili olacağı düşünülmektedir.

Özel gereksinimli bireye sahip ailelerde genellikle ebeveynlerin duygusal durumunu ele alan araştırmalar yer alırken, özel gereksinimli bireylerin kardeşlerinin yaşadıkları duyguları yansıtan sınırlı araştırmalara rastlanılmıştır. Mevcut çalışmalarda özel gereksinimli bireye sahip kardeşlerin empati, sabır ve sorumluluk duygularını yoğun olarak yaşadıkları ancak yaşa, yetersizlik türüne ve belli değişkenlere bağlı kıskançlık, utanç ve öfke duygularını da deneyimledikleri ifade edilmektedir (Atalay-Göv, 2023; Birinci-Toson, 2022; Floyd vd., 2016; Laloğlu, 2020; Önay, 2023; Sezer, 2023; Yapıcı, 2019; Zaidman-Zait vd., 2020). Örneğin otizm spektrum bozukluğu olan çocukların kardeşlerinin yaşadığı deneyimleri ele alan bir araştırmada, kardeşlerin duygusal yüklerinin anlaşılmasına yönelik stratejiler geliştirilmesinin önemini vurgulanmaktadır. Kardeşlerin duygusal ve psikolojik ihtiyaçlarının farkında olmanın, aile içi ilişkilerin sağlıklı bir şekilde sürdürülmesine katkıda bulunacağını belirtilmektedir (Türkahmetoğlu & Ceyhun, 2024; Yokuş-Yılmaz, 2019). Kardeşlerin bu süreçte yaşadığı ruhsal problemlerin üstesinden gelmelerinde, alınacak bireysel terapiler ve psiko-sosyal desteklerin psikolojik sağlıklarını olumlu yönde etkilediği bilinmektedir (Bekçi, 2021; Güler, 2020; Güzel,

2020; Nazlı, 2021). Literatür incelendiğinde özel gereksinimli bireyin bulunduğu ailelerde diğer kardeşlere yönelik yapılan çalışmaların sınırlı olduğu, aile eğitim programlarında kardeşlerin geri planda kaldığı görülmektedir. Bu bağlamda özel gereksinimli bireylerin kardeşlerine yönelik eğitim ve destek çalışmalarının yapılabilmesi için mevcut durumu betimleyen araştırmalara ihtiyaç duyulmaktadır. Bu araştırmanın amacı, özel gereksinimli bireylerin kardeşlerinin duygusal yük, psikolojik sağlık ile depresyon düzeyi arasındaki ilişkiyi ve demografik değişkenlerin (cinsiyet, eğitim düzeyi ve gereksinim türü) etkisini incelemektir. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır;

- 1.Özel gereksinimli kardeşe sahip bireylerin duygusal yükleri ile depresyon düzeyleri arasında bir ilişki var mıdır?
- 2.Özel gereksinimli kardeşe sahip bireylerin duygusal yükleri ile psikolojik sağlık düzeyleri arasında bir ilişki var mıdır?
- 3.Özel gereksinimli bireylerin cinsiyeti duygusal yük, psikolojik sağlık ve depresyon düzeyleri arasında anlamlı bir fark oluşturmaktadır mı?
- 4.Özel gereksinimli kardeşe sahip olan bireylerin eğitim durumları duygusal yük, psikolojik sağlık ve depresyon düzeyleri arasında anlamlı bir oluşturmaktadır mıdır?
- 5.Özel gereksinimli bireylerin gereksinim türüne göre duygusal yük, psikolojik sağlık ve depresyon düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?
6. Katılımcı kardeşlerin yaş farklarının duygusal yük, psikolojik sağlık ve depresyon düzeyleri arasında anlamlı bir oluşturmaktadır mıdır?
- 7.Özel gereksinimli kardeşi olan bireyin duygusal yük düzeyi psikolojik sağlığını etkiler mi?
- 8.Özel gereksinimli kardeşe sahip bireylerin duygusal yük düzeyleri, depresyon düzeylerini etkiler mi?

Yöntem

Araştırma Modeli

Bu araştırma, nicel araştırma yöntemlerinden ilişkisel tarama modeli kullanılarak yapılmıştır. Nicel araştırmada öne çıkan temalar ile oluşturulan soruların nicel olarak test edilmesi sağlanmıştır. Nicel araştırmada amaç; olgu, gözlem, deney ve test yoluyla elde edilen verileri sayısal verilerle ilişkilendirerek açıklamaktır (Büyüköztürk vd., 2018). İlişkisel tarama modeli, değişkenler arasındaki ilişkileri belirlemek ve etkilerini anlamak için kullanılır (Ekşi, Yüksel & Otrar, 2021; Özmen & Karamustafaoğlu 2019; Sönmez & Alacapınar, 2011). Uygulamasının kolay ve veri toplama sürecinin kısa olması bu yöntemin kullanımını kolaylaştırmaktadır.

Katılımcılar

Bu araştırmanın çalışma grubu amaçlı örneklem ile seçilmiş özel gereksinimli kardeş sahip olan bireylerden oluşmaktadır. Bu bağlamda Adana’da yaşayan, yaşları 12-40 yaş arasında değişen ve herhangi bir özel gereksinimi olmayan, araştırmaya katılmaya gönüllü olan 265’i kadın 158’i erkek olmak üzere toplamda 423 kişi araştırmaya katılmıştır. Araştırmaya katılan 423 kişinin %37.4 (158) erkek bireyler oluşurken, %62.6 (265) kadın bireylerden oluşmaktadır. Kardeşlerin cinsiyetlerine bakıldığında %52.7 (222) erkek kardeş, %47.3 (201) kadın kardeş olduğu görülmektedir. Çalışma grubunda katılımcılara ait diğer değişkenlere göre dağılım Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1.
Katılımcılara Ait Sosyo-Demografik Özellikleri ve Bazı Değişkenlere Göre Dağılım Tablosu

	N	%
Cinsiyet		
Erkek	158	37,4
Kadın	265	62,6
Eğitim		
Okula Gitmiyor	8	1,9
İlkokul	23	5,4
Ortaokul	63	14,9
Lise	169	40,0
Ünv.	149	35,2
L.üstü	11	2,6
Kardeş Y. Türü		
Zih.Yet.	127	30,0
Bed.Yet	38	9,0
Dil Kon..	19	4,5
OSB	84	19,9
Öğr Güç.	27	6,4
ÇokYet.	31	7,3
Gör.Yet.	25	5,9
DEHB	8	1,9

Tablo 1.’de görüldüğü gibi araştırmaya katılan 423 kişinin eğitim durumunda en az grubu %1.9 (8) oranla okula gitmeyenler oluşturduğu görülmektedir. Özel gereksinimli kardeşin yetersizlik türüne göre dağılım incelendiğinde ise çoğunluğu %30 (127) ile zihinsel yetersizliği olan kardeşler oluşturmaktadır. Bu grubu %19.9 (84) ile otizm spektrum bozukluğu olan kardeşler takip etmektedir. En az ise %1.7 (7) özel yetenekli kardeşler olduğu görülmektedir.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplamak için aşağıdaki veri toplama araçları kullanılmıştır.

Demografik bilgi formu

Araştırmacılar tarafından geliştirilen, araştırma katılımcılarının cinsiyeti, yaşı, eğitim düzeyi, özel gereksinimli kardeşinin cinsiyeti, yaşı, eğitim düzeyi, kimin tarafından bakım verildiği gereksinim türü ve gereksinim derecesi gibi bilgilerin yer aldığı soru formudur.

Özel gereksinimli kardeşe sahip bireylerde duygusal yük ölçeği (DYÖ)

Özdemir ve İnanç tarafından 2024 yılında geliştirilen ölçek 19 madde ve 3 alt faktörden oluşmaktadır. Ölçeğin Cronbach alfa değerleri, Duygusal Yük Ölçeği için $\alpha = .77$, öfke alt boyutu için $\alpha = .88$, korku alt boyutu için $\alpha = .76$, suçluluk alt boyutu için $\alpha = .64$ olarak bulunmuştur. Yapılan doğrulayıcı faktör analizinde χ^2/DF (295,72 /147) oran: 2.01; Root Mean Square Error of Approximation (RMSEA): .059; Standardized RMR (SRMR): .071; Normed Fit Index (NFI): .91; Non-Normed Fit Index (NNFI): .94; Comparative Fit Index (CFI): .95; Incremental Fit Index (IFI): .95; Relative Fit Index (RFI): .90 ve Goodness of Fit Index (GFI): .90 olduğu görülmüştür (Özdemir ve İnanç, 2004). Yapılan bu çalışmada ölçeğin uyum iyiliği değerleri; χ^2/DF (344.29, $df=147$ oran: 2,34; RMSEA: .056; SRMR: .068; NFI: .92; NNFI: .94; CFI: .95; IFI: .95; RFI: .91 ve GFI: .92 olarak bulunmuştur. Ayrıca ölçeği bu çalışma için Cronbach alfa değeri .76'dır.

Kısa psikolojik sağlamlık ölçeği (KPSÖ)

2008 yılında bireylerin psikolojik sağlamlık düzeylerini ölçmek üzere geliştirilmiştir (Smith & ark. 2008). Ölçeğin Türk kültürüne uyarlaması ve psikometrik özelliklerinin incelenmesi ise Doğan (2015) tarafından yapılmıştır. Ölçeğin psikometrik özellikleri iç tutarlık, açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizi ve ölçüt bağıntılı geçerlik yöntemleri ile incelenmiştir. Açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizi sonucu, ölçeğin tek faktörlü bir yapıya sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. KPSÖ'ye ilişkin iç tutarlık katsayısı .83 olarak bulunmuştur.

Birinci basamak için Beck depresyon ölçeği

Bireylerin depresyon düzeylerini ölçmek için Beck ve arkadaşları tarafından (1997) yılında geliştirilmiştir. Ölçek puanları 0-3 arasında değişmektedir. Beck ve arkadaşları tarafından (2000) yılında ismi yeniden değiştirilen Beck Depresyon Envanteri-II geliştirilmiştir. Birinci Basamak İçin Beck Depresyon Tarama Ölçeği ise Aktürk ve arkadaşları tarafından (2005) yılında Türkçe'ye uyarlanarak, geçerlik güvenilirlik çalışması yapılmıştır (Aktürk v.d, 2005). Ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik çalışmasında iki yarım test (split-half) ve test-tekrar test yöntemi ile yapılmış, güvenilirlik katsayıları $r = .78$ ve $r = .65$ olarak bulunmuştur.

Veri Toplama Süreci

Araştırmada veri toplama süreci çevrimiçi ve yüz yüze olarak iki şekilde yapılmıştır. Ölçeklerde yer alan sorular Google Form'a yüklenmiş, katılımcılara mail üzerinden erişim sağlamalarına olanak verilmiştir. Katılımcılar araştırma hakkında bilgi aldıktan sonra, araştırmaya katılmayı kabul ettiklerini gösteren butonu işaretleyerek ya da yazılı onam formunu onaylayarak araştırmaya katılmışlardır. Araştırma verilerinin toplanmasında onam formunda katılımcılara araştırmanın amacı ve kullanılacak ölçekler hakkında bilgi verilerek gönüllülük esasına uygun doldurmaları istenmiştir. Bu kişilere, araştırmaya katılmama veya katıldıktan sonra herhangi bir anda araştırmadan çıkma hakkına sahip oldukları da bildirilmiştir. Araştırmada kişisel bilgi istenmediği, elde edilen bilgilerin gizli tutulacağı ve sonuçlara göre kişisel bir değerlendirme yapılmayacağı belirtilmiştir. Yüz yüze gerçekleşen veri toplama süreçlerinde, araştırmanın geçerlik ve güvenliğine etki etmemesine özen gösterilmiştir. Araştırmada katılmaya onay veren kişilere veri toplama aracında yer alan soruları yanıtlamıştır. Ayrıca ölçek maddeleri arasına bir kontrol sorusuna yer verilmiştir. Kontrol sorusuna istenen cevabı vermeyen 22 kişinin verileri değerlendirmeye alınmamıştır.

Verilerin Analizi

Araştırma sorularının tamamını eksiksiz yanıtlayan 423 katılımcının verileri Excel programına aktararak istatistik programında analiz edilmek üzere düzenlenmiştir. Testlerin uygulama aşamasında ise analitik işlemler için SPSS 24.0 paket programından yararlanılmıştır. Araştırmada betimleyici istatistikler, korelasyon analizi, t-testi, ANOVA testi ve regresyon analizleri yapılmıştır.

Veri analizi sürecinde, öncelikle betimsel istatistiksel yöntemler kullanılarak, katılımcıların temel özellikleri ve ölçek puan dağılımları değerlendirilmiştir. Analiz öncesi verilerin normal dağılıma uygunluğu çarpıklık (skewness) ve basıklık (kurtosis) değerleriyle incelenmiş, verilerimiz normal dağılıma uygun olduğu için değerlendirmede parametrik testler kullanılmıştır. Gruplar arası farklılıkları saptamak amacıyla; t-testi, ANOVA testi, değişkenler arasındaki ilişkiyi belirlemek için Korelasyonu ve değişkenler arasındaki nedensellik ilişkisi için de Regresyon analizleri kullanılmıştır. Araştırmada kullanılan t-testi, iki ortalama arasındaki farkın istatistiksel olarak manidarlığını test etmek amacıyla kullanılmaktadır. Araştırmaya katılan bireylerin cinsiyet değişkeninin etkisini belirlemek için t-testi kullanılmıştır. Verilerin normal dağılımın söz konusu olduğu durumlarda üç ve daha fazla bağımsız değişkenin farkının manidarlığını hesaplanmak için ANOVA testi kullanılmıştır. Araştırmada eğitim düzeyi, yaş farkı ve gereksinim türü değişkenlerinin etkisinin belirlemek amacıyla ANOVA analizi kullanılmıştır. Araştırmada duygusal yük, psikolojik sağlamlık, depresyon düzeyleri arasındaki ilişkiyi analiz etmek için korelasyon analizi yapılmıştır. Korelasyon analizinde iki ya da daha fazla değişken arasındaki doğrusal ilişki tespit edilmektedir. Araştırmada regresyon analizi yapılarak, duygusal yük ve psikolojik sağlamlık arasında, duygusal yük ve depresyon

arasındaki bağımlı değişkenin diğerlerinin bağımsız değişkenler üzerindeki etkisi incelenmiştir. Araştırmanın sonuçlarının güvenilirliği ve genel geçerliği açısından, istatistiksel anlamlılık için literatürde yaygın olarak kabul edilen iki yönlü $p < 0.05$ değeri alınmıştır (Baykul, 2010; Gürbüz & Şahin, 2018; Kartal & Bardakçı, 2018; Özmen & Karamustafaoglu 2019; Sönmez & Alacapınar, 2011; 2018; Tabachnick vd., 2007).

Bulgular ve Yorum

Bu araştırmanın amacı, özel gereksinimli bireylerin kardeşlerinin duygusal yük, psikolojik sağlık ile depresyon düzeyi arasındaki ilişkiyi ve demografik değişkenlerin (cinsiyet, eğitim düzeyi ve gereksinim türü) etkisini incelemektir. Özel Gereksinimli Kardeşe Sahip Bireylerde Duygusal Yük Ölçeği (DYÖ), Kısa Psikolojik Sağlık Ölçeği (KPSÖ) ve Birinci Basamak İçin Beck Depresyon Tarama Ölçeği ile ilgili fark testleri sonucunda, duygusal yük ölçeğinin; cinsiyet değişkeni ve gereksinim türü değişkenlerinde, depresyon ölçeğinin; eğitim düzeyi değişkeninde anlamlı farklılıklar oluşturduğu tespit edilmiştir. Elde edilen analizler Tablo 2’de sunulmuştur. Özel gereksinimli kardeşe sahip bireylerin duygusal yük ve psikolojik sağlık düzeyleri arasındaki ilişkilere ait yapılan regresyon analizi Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2.

Özel Gereksinimli Kardeşe Sahip Bireylerde Duygusal Yük Ölçeği ve Kısa Psikolojik Sağlık Ölçeği Puanlarına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları

	B Standart Hata	Beta	T	R ²	P
Sabit	20,523	,816	25,164		
Duygusal yük	-,058	,017	-,170	.158	000*

$R = -.17$, $R^2 = .15$, $F = 12.54$, $p < .000$ Bağımlı Değişken: Psikolojik Sağlık

Tablo 2’de duygusal yük değişkeninin psikolojik sağlık değişkeni yordamasına ilişkin basit doğrusal regresyon analizi sonuçları görülmektedir. Duygusal yükün psikolojik sağlamlığı negatif yönde anlamlı düzeyde yordadığı sonucuna ulaşılmıştır ($R = .17$, $R^2 = .15$, $F = 12.54$, $p < .000$). Elde edilen bu sonuçlara göre duygusal yük ile psikolojik sağlamlık arasında negatif yönde bir korelasyon ($r = -.17$) vardır. Duygusal yük, psikolojik sağlamlığa ilişkin toplam varyansın yaklaşık olarak % 3’ünü açıklamaktadır. Analiz sonuçlarına göre bağımsız değişken olan duygusal yük değişkenindeki bir birimlik artış bağımlı değişken olan psikolojik sağlamlık puanlarında 0.6’lık bir artışa neden olduğu görülmektedir.

Tablo 3.

Özel Gereksinimli Kardeşe Sahip Bireylerde Duygusal Yük Ölçeği ve Birinci Basamak İçin Beck Depresyon Tarama Ölçeği Puanlarına İlişkin Regresyon Analizi

	B Standart Hata		Beta	T	R ²	P
Sabit	32.9	1.977		20.200	.158	000*
Duygusal Yük	.344	.025	.399	13.521		

R = .33, R² = .11, F = 51.13, p <.000 Bağımlı Değişken: Depresyon

Tablo 3’de duygusal yük değişkeninin depresyonu yordamasına ilişkin basit doğrusal regresyon analizi sonuçları görülmektedir. Elde edilen bu sonuçlara göre duygusal yük ile depresyon arasında pozitif yönde bir korelasyon (r = .33) vardır. Buna göre duygusal yükün, depresyonu pozitif yönde anlamlı düzeyde yordadığı sonucuna ulaşılmıştır. (R² = .16, F = 51.13, p <.000). Duygusal yük depresyona ilişkin toplam varyansın yaklaşık olarak %11’ini açıklamaktadır. Analiz sonuçlarına göre bağımsız değişken olan duygusal yük değişkenindeki bir birimlik artışın bağımlı değişken olan depresyon puanlarında 34’lük bir artışa neden olduğu görülmektedir.

Tablo 4.

Özel Gereksinimli Kardeşi Olan Bireylerin Cinsiyete Göre Duygusal Yük Ölçeği İçin Bulguları

	Gruplar	N	X	Ss	t testi		
					T	Sd	P
Duygusal Yük	Erkek	222	73.00	.23	.371	.421	.013
	Kadın	201	72.04	.79		.977	

Tablo 4’de araştırmaya katılan bireylerin Özel Gereksinimli Kardeşe Sahip Bireylerde Duygusal Yük Ölçeği (DYÖ) ile cinsiyet (erkekler= \bar{x} 73,0 ve kadın = \bar{x} 72,4) değişkenleri arasında (t=0,371, p=0,013<0,05) anlamlı bir fark tespit edilmiştir. Özel gereksinimli kardeşe sahip bireylerin eğitim durumuna göre Birinci Derece Beck Depresyon Ölçeğinden aldıkları puanların eğitim durumuna göre anlamlı farklılıklar gösterip göstermediği ANOVA analiziyle incelenmiştir. Elde edilen bulgular Tablo 5’de sunulmuştur.

Tablo 5.

Özel Gereksinimli Kardeşe Sahip Bireylerin Eğitim Durumuna Göre Depresyon Ölçeği Puanlarının İncelenmesi

Okul Türü	N	\bar{X}	Ss	Varyansın Kaynağı	KT	Sd	KO	F	P
Okul yok	8	14.25	.52	G. Arası	.756	.5	.151	.451	.005
İlkokul	23	15.56	.67	G. İçi	.689	.417	.040		
Ortaokul	63	12.22	.89	Toplam	.444	.422			
Lise	168	12.11	.59						
Üniversite	150	12.16	.57						
Lisansüstü	11	14.81	.17						
Toplam	423	12.44	.54						

Tablo 5 incelendiğinde Beck Depresyon Ölçeğinin katılımcı kardeşlerin eğitim

durumuna göre anlamlı farklılık gösterdiği görülmektedir. Eğitim durumuna göre depresyon puanı en yüksek olan grup ilkokul grubu olup, en düşük grup lise grubu olmuştur. Katılımcılardan 168 kişinin lise grubunda olduğu, 8 kişinin ise okula gitmiyor olduğu görülmektedir. Okul türü grupları arasında depresyon puanları açısından en yüksek puan ortalaması ve standart sapmanın (15.56 ± 67) ilkokul grubunda olduğu, en düşük grup puan ortalaması ve standart sapmanın (12.11 ± 59) lise grubunda olduğu görülmektedir. Katılımcıların okul türünden aldıkları puanlar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu bulunmuştur ($F=.451$; $p<0.05$).

Özel gereksinimli bireylerin gereksinim türüne göre Duygusal Yük Ölçeği (DYÖ)'den aldıkları puanların karşılaştırılmasına yönelik ANOVA analizi bulguları, Tablo 6'da sunulmuştur.

Tablo 6.

Özel Gereksinimli Bireylerin Gereksinim Türüne Göre Duygusal Yük Ölçeğinden Aldıkları Puanların Karşılaştırılmasına Yönelik ANOVA Analizi Bulguları

Yetersizlik Türü	N	\bar{X}	Ss	VaryansKaynağı	KT	Sd	KO	F	P
Zihinsel Yet.	127	71.22	.94	GruplarArası	.403	.10	.905	.225	.016
Bedensel Yet	38	74.07	.13	Gruplar İçi	.046	.412	.565		
Konuşma Yet.	19	75.21	.42	Toplam	.748	.422			
OSB	84	74.80	.57		.869				
Öğrenme G.	27	73.51	.81		.788				
Çoklu Yet..	31	76.93	.45		.915				
Görme Yet.	25	69.64	.96						
DEHB	8	71.62	.76						
İşitme Yet.	30	72.53	.19						
Özel Yetenek	7	54.42	.13						
Belirtilmeyen	27	71.48	.64						
Toplam	423	72.68	.66						

Tablo 6 incelendiğinde özel gereksinimli bireylerin gereksinim türlerine göre Duygusal Yük Ölçeği (DYÖ) de anlamlı farklılık olduğu görülmektedir. Katılımcıların kardeşlerinin 84 kişinin otizm spekturum bozukluğu grubunda olduğu, 7 kişinin ise özel yetenek grubunda olduğu görülmektedir. Gereksinim türlerine göre gruplar arasında en yüksek puanı çoklu yetersizlik grubunun ortalama ve standart sapmasının (76.93 ± 45) olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. En az katılımcının olduğu özel yetenek grubunun ortalama ve standart sapmasının (54.42 ± 13) olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Duygusal Yük Ölçeği (DYÖ) puanı en yüksek olan grup kardeşleri çoklu yetersizliğe sahip olan gruptur. En düşük olan grup ise kardeşleri özel yetenekli olan grup olduğu bulgusuna ulaşılmıştır ($F=.225$; $p<0.05$). Özel gereksinimli kardeş sahip bireylerin duygusal yük, psikolojik sağlık ve depresyon düzeyleri arasındaki ilişkilere ait yapılan korelasyon analizi Tablo 7'de verilmiştir.

Tablo 7.

Özel Gereksinimli Kardeşe Sahip Bireylerin Duygusal Yük, Psikolojik Sağlık ve Korelasyon Analizi Bulguları

	Depresyon	Psikolojik Sağ.	Duygusal Yük
Depresyon Toplam	1	-.282	
Psikolojik Sağlık Duygusal Toplam	-.282	1	-.152
Duygusal Yük	.296	-.152	1
Toplam	423		

Tablo 7’te verilen korelasyon analizlerine göre özel gereksinimli kardeşe sahip bireylerin duygusal yükleri ile psikolojik sağlık düzeyleri arasında negatif yönde zayıf anlamlı ilişki olduğu görülmektedir. Duygusal yük ile depresyon düzeyleri arasında pozitif yönde ve zayıf düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Literatüre bakıldığında farklı sınıflamalar olmakla birlikte, genelde (.00-.30) zayıf, (.31-.49) orta, (.50-.69) güçlü, (.70-1.00) çok güçlü ilişki olduğu şeklinde yorumlanmaktadır (Büyüköztürk vd., 2016).

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Bu araştırmanın amacı, özel gereksinimli bireylerin kardeşlerinin duygusal yük, psikolojik sağlık ile depresyon düzeyi arasındaki ilişkiyi ve demografik değişkenlerin etkisini incelemektir. Araştırmaya katılan özel gereksinimli kardeşe sahip bireylerin cinsiyeti, eğitim düzeyi ve kardeşlerinin gereksinim türü değişkenlerinde anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Araştırmada özel gereksinimli kardeşe sahip bireylerin duygusal yük, depresyon ve psikolojik sağlık düzeyleri arasında ilişki olup olmadığına dair yapılan bulgular incelendiğinde alan yazın ile uyumlu olarak duygusal yük ile depresyon düzeyleri arasında pozitif yönde ve orta düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür.

Özel gereksinimli kardeşe sahip olan bireylerin duygusal yük puanları arttıkça depresyon puanlarının da artacağı söylenebilir. Literatürde özel gereksinimli kardeşi olan bireylerle yapılan araştırmanın sonuçları bu araştırma sonucu ile uyumludur. Göçtü’nün (2014), özel gereksinimli kardeşe sahip olan bireylerin suçluluk, utanç ve depresyon düzeylerinin incelendiği araştırmada, suçluluk, utanç ile depresyon düzeyleri arasında anlamlı ilişki olduğunu ifade etmiştir. Buna göre özel gereksinimli kardeşe sahip bireylerde kardeşleriyle ilgili gelişen suçluluk ve utanç duyguları ile depresyon arasında pozitif yönlü ilişki görülmektedir. Utanç ve suçluluk duygusu azalırken depresyon puanı da azalmaktadır ya da tam tersi utanç ve suçluluk duygusu artarken depresyon puanı da artmaktadır. Araştırmada özel gereksinime sahip bireylerin kardeşlerinin duygusal yük düzeyleri ile depresyon puanları arasında anlamlı ilişki araştırma sonuçlarını desteklemektedir. Kuru-Akçeken’in (2024)

yaptığı araştırmada da özel gereksinimli çocuğu olan babalara yönelik araştırmada, babaların depresyon düzeyleri ile çocuklarının bakımına katılımları arasında negatif bir ilişkinin olduğunu bulgusuna ulaşmıştır. Özel gereksinimli çocuğu olan babaların genel duygusal durumunun, motivasyonunun ve yaşamdan alınan zevkin düşmesiyle beraber özel gereksinimli çocuklarının kişisel bakımlarına ve motivasyon düzeylerine olumlu katkılarının olmadığı ve bu sorumluluklarını aksattıkları bulgulanmıştır.

Yapılan araştırmalardan yola çıkarak bireylerin duygusal yükleri arttıkça depresyon süreçlerinin de doğru orantılı olarak etkilendiğini söylemek mümkündür. Günlük hayatımızın içinde yaşadığımız süreçler ne kadar güçleşirse depresyon yaşama olasılığı da nispeten arttığı gözlemlenmektedir. Ancak duygusal yük düzeyi cinsiyet değişkeni üzerinde farklılıklar gösterebilmektedir. Kadınların duygularını daha çok dışa vurdukları ve duygularını daha çok paylaştıkları durumu göz önünde bulundurulduğunda, erkeklerin ise kadınlara oranla duygularını iç dünyalarında yaşamalarından kaynaklı duygusal yük düzeylerinin artabileceği düşünülmektedir. Bu durum çeşitli stres sebeplerinden (örneğin; ekonomik kaygılar, sosyal yaşamda kabul, gelecek kaygısı vb.) kaynaklandığını söylemek mümkündür. Dolayısıyla erkeklerin duygusal yük faktörlerinin artması depresyona yaktın olmalarını beraberinde getirebilmektedir.

Özel gereksinimli kardeşe sahip bireylerde psikolojik sağlamlık ile duygusal yük arasındaki ilişki incelendiğinde ise zayıf negatif yönde ilişki olduğu bulgulanmıştır. Özel gereksinimli kardeşe sahip bireylerde duygusal yük puanı attıkça psikolojik sağlamlık puanının azaldığı görülmektedir. Kayacan (2024) yılında, özel gereksinimli çocuğu olan ebeveynlerin psikolojik dayanıklılıkları, depresyon düzeyleri ve psikolojik yardım almaya ilişkin tutumlarını incelenmiştir. Ebeveynlerin depresyon düzeyleri ile psikolojik dayanıklılıkları arasında negatif orta düzeyde, ebeveynlerin depresyon düzeyleri ve psikolojik yardım almaya ilişkin tutumları arasında ise negatif zayıf düzeyde ilişki bulunmuştur. Duygusal yük düzeyinin depresyon düzeyine olumlu etkide bulunuyor olmasından hareketle Kayacan (2024)'ın bulguları araştırmayla uyumludur. Benzer bir araştırmada, Ayvalı (2024) yılında özel gereksinimli çocuğu olan ebeveynlerde algılanan stres ile psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkide aile yılmazlığı ve öz-şefkatini etkisini incelemiştir. Araştırmasında ebeveynlerin aile yılmazlıkları ve öz-şefkatleri arttıkça stres seviyelerinin azalma eğiliminde olduğu bulgusuna ulaşmıştır. Araştırma da ebeveynlerin psikolojik iyi oluşlarının birçok değişkene bağlı olduğu vurgusu yapılmıştır. Ayrıca ebeveynin özel gereksinimli çocuğu kabul düzeyi arttıkça psikolojik iyi oluş düzeyinin de bu doğrultuda arttığı ifade edilmiştir.

Yapılan araştırmalar incelendiğinde, bireylerin psikolojik sağlamlık düzeyleriyle duygusal yükleri arasında zayıf bir bağ olduğu yönündedir. Bu durum bireylerin psikolojik olarak güçlü olmalarının duygusal bakımdan zayıf olmadıklarını niteler durumdadır. Yapılan araştırmanın katılımcı grubu göz önünde bulundurulduğunda farklı gelişim dönemi ve yaş düzeyinde bireylerden oluştuğu gözlemlenmektedir.

Bireylerin gelişimsel dönemlerde yaşadıkları duygusal yükün psikolojik sağlıklarını etkilemediğine işaret etmektedir. Yapılan araştırmanın örneklem grubunun gelişimsel dönemlere ayrılarak yapıldığında (örneğin; ergenlik dönemi, gençlik dönemi, yetişkinlik dönemi vb.) duygusal yük durumlarının daha belirgin olabileceği ve bu şekilde psikolojik sağlıklarının düzeyinin etkisinin daha net bir biçimde ortaya çıkacağı düşünülmektedir. Ayrıca araştırmaya katılım sağlayan bireylerin yaş grubu 12-40 aralığında olması, yaş grubu küçük olan bireylerin duygusal yük düzeylerinin daha düşük olmasından kaynaklı olarak psikolojik sağlıklarının düzeyi üzerinde zayıf bir etkisinin olduğu düşünülmektedir.

Araştırmaya katılan bireylerin cinsiyet değişkeninden Duygusal Yük Ölçeğinden aldıkları puanların, erkek bireylerde anlamlı farklılık olduğu ancak psikolojik sağlıklar ve depresyon ölçeklerinden aldıkları puanlarda farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu durum literatürden farklı olarak bulunmuştur. Literatürde psikolojik sağlıklar ve depresyon düzeyleri üzerine yapılan araştırmalarda kadın bireyleri duygusal durumlarının daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yapılan araştırma bu yönüyle diğer araştırmalardan farklı sonuçları ortaya koymuştur. Bu durum araştırmanın yapıldığı katılımcı grubunun yaş durumu ve eğitim düzeyinin etkisinin olduğunu düşünülmektedir. Yapılan farklı araştırmalarda kadınların özel gereksinimli bireyin durumundan daha fazla etkilendikleri yönündedir. Ancak yapılan bu araştırmada erkek katılımcıların duygusal yüklerinin daha yüksek oldukları görülmüştür. Bu durum erkeklerin duygusal süreçlerini içselleştirdiklerini, kadın bireyler kadar kendilerini ifade edemediklerinden kaynaklı olabileceği düşünülmektedir. Erkekler zaman zaman sosyal kabul, ekonomik stres ve gelecek kaygısı gibi farklı duygusal yoğunluklar yaşayabilmektedirler. Bu durumların beraberinde özel gereksinimli bireyin bakımının ve aile içerisindeki varlığı duygusal olarak daha yoğun yaşayabildiklerini düşündürmektedir. Kadınların günlük hayat içerinden daha fazla sosyal ortamda bulunabildikleri ve duygusal durumlarını daha iyi ifade ettikleri bilinmektedir. Dolayısıyla kadınların duygusal durumlarını ifade edebilecekleri alanların daha fazla olmasıyla duygusal yüklerinin azaltabilecekleri düşünülmektedir. Bu durum araştırma sonuçlarını açıklar niteliktedir.

Özel gereksinimli kardeş sahip bireylerin depresyon düzeyi eğitim durumu değişkeninden etkilenirken, psikolojik sağlıklar ve duygusal yük düzeyi etkilenmediği sonucuna ulaşılmıştır. Duygusal Yük Ölçeğinde eğitim durumunda ilköğretim grubunun depresyon düzeyinin yüksek olduğu ancak lise düzeyindeki bireylerin depresyon düzeylerinin düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Eğitim seviyesi düşük olan bireylerin yaşadıkları güçlüklerle nasıl mücadele edeceklerini bilemedikleri, dolayısıyla depresyon eşiklerinin daha düşük olduğu düşünülmektedir. Lise düzeyindeki bireylerin depresyon düzeylerinin düşük olması ise ergenlik döneminin getirdiği kendine ve sosyal ortama yönelimin daha yüksek olduğu bir dönem olmasından kaynaklanacağı düşünülmektedir. Literatürde yapılan çalışmalar incelendiğinde araştırma sonuçlarıyla benzer sonuçlara rastlanmaktadır. Özel gereksinimli bireyle yaşarken sorumluluk düzeyinin arttığını ifade etmek

mümkündür. Özellikle bu bireyler ile ilgili daha fazla bilgi sahibi olmak, onların dünyalarını daha çok anlamak süreç açısından önem arz etmektedir. Eğitim düzeyi düşük olan bireyler genel olarak yaptıkları uygulamaların, yöntemlerin geçerliliği hakkında endişe duydukları gözlemlenmektedir. Kendilerini yetersiz hissetmeleri, özel gereksinimli bireyin yaşı ilerledikçe doğru orantılı olarak artmaktadır. Bu durum bireylerin duygusal süreçlerini etkileyerek depresyona girmelerindeki süreci şekillendirdiğini ifade etmek mümkündür.

Araştırma sonuçlarında özel gereksinimli kardeşe sahip bireylerin duygusal yük ve depresyon düzeyleri gereksinim türü değişkeninden etkilendiği ancak psikolojik sağlık düzeyini etkilemediği sonucuna ulaşılmıştır. Duygusal Yük Ölçeğinden en yüksek puanı alan grup kardeşleri birden fazla yetersizliğe sahip olan, en düşük puanı alan grup ise kardeşleri özel yetenekli olan grup olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu durumun özel gereksinimli bireylerin kardeşlerinin, gereksinim türündeki güçlüğü ve gereksinim çokluğunu kendisinde duygusal yük olarak gördüğü düşünülmektedir. Depresyon Ölçeği puanlarına bakıldığında gereksinim türlerine göre gruplar arasında en yüksek depresyon puanı kardeşinde işitme yetersizliği olan, en düşük puanı ise kardeşi özel yetenek grubunda olan kişiler olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yapılan literatür taraması sonucunda araştırma sonuçlarıyla benzer sonuçlar içeren çalışmalar olduğu görülmektedir. Araştırma sonuçlarına göre işitme yetersizliği olan bireylerin kendilerinin ifade etmekte güçlük yaşadıkları ve bu durumda duygu dünyalarında olumsuz etkiler bıraktığı ve depresyona sebebiyet verdiğini söylemek mümkündür.

Araştırmada yaş farkı değişkeninin özel gereksinimli kardeşe sahip bireylerin duygusal yük, psikolojik sağlık ve depresyon düzeyini ne ölçüde etki ettiği sorusuna yanıt aranmıştır. Araştırmada yaş farkı değişkeni ölçekler üzerinde anlamlı sonuç oluşturmadığı görülmektedir. Literatüre bakıldığında yaş farkı değişkenini baz alarak yapılan çalışmalara rastlanmaması araştırma sonuçlarını destekler niteliktedir. Özel gereksinimli bir kardeşe sahip olan bireylerde duygusal yükün, psikolojik sağlık düzeyi üzerindeki etkisinin bireylerin karşılaştıkları zorluklara rağmen pozitif adaptasyon ve esneklik gösterme yeteneği ile ölçüldüğü görülmektedir. Korkmaz (2017) araştırmasında, özel gereksinimli kardeşe sahip bireylerin psikolojik sağlık geliştirmedeki başarısının, sağlıklı aile iletişimi, sosyal destek sistemleri ve pozitif ebeveyn tutumları ile güçlü bir ilişki içinde olduğunu belirtmiştir. Bu faktörler, bireyin zorluklar karşısında dayanıklılığını artırmakta ve adaptasyon sürecini kolaylaştırmaktadır. Özel gereksinimli bir kardeşe sahip olan bireylerde duygusal yük ve depresyon düzeyleri üzerindeki etkisi, genel popülasyona göre daha yüksek olabilir. Bu durum, karşılaşılan zorlukların ve sürekli stresin bir sonucu olarak ortaya çıkabilmektedir. Özel gereksinimli bir kardeşin bakımı genellikle aile içinde ek yükler oluşturur ve bu da sağlıklı kardeşlerde duygusal ve psikolojik zorluklara yol açabilmektedir. Türkoğlu (2023) tarafından yapılan bir araştırmada, özel gereksinimli bir kardeşe sahip bireylerin, yüksek bakım sorumlulukları nedeniyle daha fazla stres ve yorgunluk yaşadıklarını ve bu durumun depresyon riskini artırdığını belirtmiştir. Ayrıca, bu bireyler genellikle sosyal izolasyon yaşayabilir ve bu durum depresif

duyguları tetiklemekte etkili olmaktadır (Kuru-Akçeken, 2024).

Özetle bu araştırmaya katılan bireylerin cinsiyet değişkeninden Duygusal Yük Ölçeğinden aldıkları puanların, erkek bireylerde anlamlı farklılık olduğu ancak psikolojik sağlamlık ve depresyon ölçeklerinden aldıkları puanlarda farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu durum literatürden farklı olarak bulunmuştur. Literatürde psikolojik sağlamlık ve depresyon düzeyleri üzerine yapılan araştırmalarda kadın bireyleri duygu durumlarının daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu araştırmada aynı zamanda yaş farkı değişkenin özel gereksinimli kardeşe sahip bireylerin duygusal yük, psikolojik sağlamlık ve depresyon düzeyini ne ölçüde etkilediği sorusuna da yanıt aranmıştır. Araştırmada yaş farkı değişkeni ölçekler üzerinde anlamlı sonuç oluşturmadığı görülmüştür. Özel gereksinimli kardeşe sahip bireylerin depresyon düzeyi eğitim durumu değişkeninden etkilenirken, psikolojik sağlamlık ve duygusal yük düzeyinin eğitim durumundan etkilenmediği sonucuna ulaşılmıştır. Duygusal Yük Ölçeğinde eğitim durumunda ilkököl grubunun depresyon düzeyinin yüksek olduğu ancak lise düzeyindeki bireylerin depresyon düzeylerinin düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Eğitim seviyesi düşük olan bireylerin yaşadıkları güçlüklerle nasıl mücadele edeceklerini bilemedikleri, dolayısıyla depresyon eşiklerinin daha düşük olduğu düşünülmektedir. Lise düzeyindeki bireylerin depresyon düzeylerinin düşük olması ise ergenlik döneminin getirdiği kendine ve sosyal ortama yönelimin daha yüksek olduğu bir dönem olmasından kaynaklanacağı düşünülmektedir. Araştırmanın tüm sonuçları değerlendirildiğinde ve literatürde yapılan araştırmalar göz önünde bulundurulduğunda kardeşlerin belli periyotlarda psikososyal destek almalarının ve süreç boyunca takip edilip desteklenmelerinin önemi ortaya çıkmaktadır. Bununla birlikte özel gereksinimli bireylerin ailelerine yönelik hazırlanan aile eğitim programlarında kardeşlere yönelik eğitimlere daha fazla yer verilmesinin özel gereksinimli kardeşe sahip bireylerin psikolojik iyi oluşlarına önemli katkı sağlayacağı düşünülmektedir (İnanç, 2024).

Araştırma ve Yayın Etiği

Bu çalışmada, Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi'nde belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergede *Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler* başlığı altında açıklanan eylemlerden hiçbiri gerçekleştirilmemiştir.

Etik Kurul İzni

Araştırma sürecinde etik ilkelere dikkat edilmiştir. Araştırmanın gerçekleştirilebilmesi için Biruni Üniversitesi Girişimsel olmayan Araştırmalar Etik Kurulu'ndan 22/12/2023 tarihli 2023-85-53 numaralı etik kurul izin belgesi temin edilmiştir.

Yazarların Katkı Oranı

Araştırmaya 1. yazar %50, 2. yazar %35, 3. yazar %15 oranında katkı sunmuştur.

Çıkar Çatışması

Yazarlar çalışma kapsamında herhangi bir kurum ya da kişi ile çıkar çatışmasında bulunmadığını beyan etmektedir.

Kaynakça

- Akdoğan, M, S. (2021). *Otizm spektrum bozukluğu tanısı almış bireylerin sağlıklı kardeşlerinin benlik saygısı ve suçluluk-utanç düzeylerinin kardeşi kabullenme üzerindeki etkinin incelenmesi*. (Tez No. 712067) [Yüksek lisans tezi, Uluslararası-Kıbrıs Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezi.
- Akkaya, Ç. (2021). *Otizmlı çocukların annelerinde ebeveyn rolüne ilişkin kendilik algısı, sosyal destek ve depresif belirtiler*. (Tez No. 702120) [Yüksek Lisans Tezi Marmara Üniversitesi-İstanbul]. Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezi.
- Akoğlu, B. (2022). Özel gereksinimi olan çocuğa sahip ailelerde psikolojik sağlamlık üzerine sistematik bir derleme. *Mutluluk ve İyi Oluş Dergisi*, 7(13), 47-56. <https://doi.org/10.32739/usmut.2022.7.13.11>
- Aktürk, Z., Dağdeviren, N., Türe, M., Tuğlu, C. (2005), Birinci basamak için beck depresyon tarama ölçeği'nin türkçe çeviriminin geçerlik ve güvenilirliği. *Türkiye Aile Hekimliği Dergisi*, 9(3), 117-122.
- Arıcı, S. (2021). *Özel gereksinimi olan kardeşe sahip okul öncesi dönemdeki çocukların kardeş ilişkileri ve sosyal uyum becerileri*. (Tez No. 772167) [Yüksek lisans tezi, Lefke-Avrupa Üniversitesi-Kıbrıs]. Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezi.
- Arıkan-Çolak, D. (2019). *Özel gereksinimli ve sağlıklı kardeşe sahip bireylerde ebeveynleşme olgusu ile ilişkili değişkenlerin incelenmesi*. (Tez No. 551787) [Yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi-Ankara]. Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezi.
- Atalan, G. (2022). *Özel gereksinimli çocuğa sahip ebeveynlerin psikolojik yardım alma tutumlarının psikolojik sağlamlık ve eş desteği ile ilişkisi*. (Tez No. 733873) [Yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi-İzmir]. Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezi.
- Atalan, G., Kabasakal H. Z. (2022). Özel gereksinimli çocuk sahibi ebeveynlerde psikolojik yardım almaya ilişkin tutum, psikolojik sağlamlık ve eş desteği ilişkisi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(84), 173-187. <https://doi.org/10.17755/esoder.1128023>
- Atalay-Göv, S. (2023). *Özel öğrenme güçlüğü olan çocukların psikolojik sağlamlık ve sosyal uyum beceri düzeylerinin incelenmesi*. (Tez No. 817413) [Yüksek lisans tezi, Kırıkkale Üniversitesi- Kırıkkale]. Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezi.
- Ayvalı, H. (2024). *Özel gereksinimli çocuğu olan ebeveynlerde algılanan stres ile psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkide aile yılmazlığı ve öz-şefkatın çoklu aracılık rolü*. (Tez No. 853593) [Doktora tezi, Anadolu Üniversitesi-Eskişehir]. Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezi.
- Bayar, S. (2023). *Çocuklardaki engel durumlarının anne ve babalardaki depresyon durumuna etkileri*. (Tez No. 798961). [Yüksek lisan tezi, İstanbul Aydın Üniversitesi-İstanbul]. Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezi.
- Baykul, Y. (2010). *Eğitimde ve psikolojide ölçme: klasik test teorisi ve uygulaması*. Pegem Akademi.

- Beck AT., Guth D., Steer RA., Ball R. (1997). screening for majör depression disorders in medical inpatients with the beck depression inventory for primary care. *Behaviour Research and Therapy*. 35(8), 785-791. [https://doi.org/10.1016/S0005-7967\(97\)00025-9](https://doi.org/10.1016/S0005-7967(97)00025-9)
- Beck AT., Steer RA., Brown GK. (2000). *Manual for the Beck Depression Inventory-Fast Screen for Medical Patients*. San Antonio, TX: Psychological APA PsycTests, Corporation. <https://doi.org/10.1037/t14984-000>.
- Bekçi, E. (2021), *Otizimli kardeşi olan ve olmayan ergen gruplarının duyguyu düzenleme ve aleksitimik özellikleri*. (Tez No. 696721). [Yüksek lisan tezi, Haliç Üniversitesi-İstanbul]. Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezi.
- Birinci-Toson, Y. (2022), *Özel gereksinimli kardeşi olmak: Mardin Örneği*. (Tez No. 733672). [Yüksek lisans tezi, Mardin Artuklu Üniversitesi-Mardin]. Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezi.
- Boccio, C. M., and Beaver, K. M. (2019), *Further examining the potential association between birth order the personality: null results from a national sample of american siblings. Personality and Individual Differences*. 139,125-131. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2018.11.017>
- Bora, S. (2021), *Otizimli ve down sendromlu çocuğu olan ailelerde sosyal destek algısı ve aile işlevselliğinin psikolojik iyi oluş üzerindeki etkisi*. (Tez No. 701952). [Yüksek lisan tezi, İstanbul Ticaret Üniversitesi-İstanbul]. Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezi.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz ve Ş., Demirel F. (2018). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Pegem Akademi.
- Can, E. (2022), *Otizim spektrum bozukluğu almış çocukların annelerinde depresyon, psikolojik yardım alma tutumları ve başa çıkma stratejilerinin incelenmesi*. (Tez No. 747986). [Yüksek lisan tezi, İstanbul Gelişim Üniversitesi-İstanbul]. Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezi.
- Çalgıncı-Duran, G. (2024), *Engelli çocuğa sahip ebeveynlerde bakım verme yükü ve psikolojik sağlık düzeyleri arasındaki ilişkinin belirlenmesi*. (Tez No. 853479). [Yüksek lisan tezi, Muğla Sıtkı Kocaman Üniversitesi-Muğla]. Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezi.
- Dilekçi, E. N. (2023). *Özel gereksinimli çocuğa sahip ebeveynlerin tükenmişlik düzeyinin şefkat ve öz-şefkat açısından incelenmesi*. (Tez No. 814457). [Yüksek lisans tezi, KTO Karatay Üniversitesi-Konya]. Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezi.
- Doğan, T. (2015), Kısa psikolojik sağlık ölçeğinin türkçe uyarlaması: geçerlik ve güvenilirlik araştırması. *The Journal of Happiness & Well-Being (Mutluluk ve Refah Dergisi)*, 3(1), 93-102.
- DSÖ, (2021). *Dünya genelinde 1 milyardan fazla engelli bulunuyor*. (<https://www.aa.com.tr/tr/saglik/dso-dunya-genelinde-1-milyardan-fazlaengelli-bulunuyor/2436449>. adresinden 9 Mart 2023 tarihinde alındı.
- Ekinci, Ö. N. (2022), *Otizimli çocuğu olan aileler ile normal gelişim gösteren çocuğu olan ailelerin anksiyete ve psikolojik sağlık düzeyleri ile stresle başa çıkma yöntemleri bakımından karşılaştırmalı incelemesi*. (Tez No. 764176) [Yüksek lisans tezi, İstanbul Gedik Üniversitesi-İstanbul]. Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezi.
- Ekşi, H. Yüksel, M. Otrar, M. (2021). *Özel kardeşimle yaşamak*. (1. Baskı.). Nobel Yayıncılık.

- Eldeniz-Çetin, M. (2017), Özel gereksinimli bireylerin tercihlerinin değerlendirilmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 18(02), 309-328. <https://doi.org/10.21565/ozelegitimdersisi.293726>
- Elumar, E. (2021), *Özel gereksinimli kardeşe sahip tipik gelişim gösteren çocukların aile temalı resimlerinde kardeşlik olgusuna ilişkin yansımaları*. (Tez No. 696234) [Yüksek lisans tezi, Anadolu Üniversitesi-Eskişehir]. Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezi.
- Eripek, S. (2005). *Özel eğitim*. Anadolu Üniveristesi AÖF Yayınları.
- Eripek, S. (2003). Özel eğitim. A. Ataman (Ed.) *Özel gereksinimli çocuklar ve özel eğitime giriş* (2. Baskı, s. 153-171) içinde. Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Floyd, F. J. Costigan, C. L. Richardson, S. S. (2016), Sibling relationships in adolescence and early adulthood with people who have intellectual disability. *American Journal on Intellectual and Developmental Disabilities*, 121(5):383-397. <https://doi.org/10.1352/1944-7558-121.5.383>
- Güler, H. N. (2020), *Kardeş aracılı sunulan davranışsal öğretim programının otizm spektrum bozukluğu olan çocukların sözel davranış becerilerini geliştirmeye etkisi*. (Tez No. 666535) [Yüksek lisans tezi, Biruni Üniversitesi-İstanbul]. Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezi.
- Gümüş, E. Ç. (2020). *Özel gereksinimli çocuğu olan ebeveynlere uygulanan kabul ve kararlılık terapisi temelli girişimlerin psikolojik sağlık depresyon anksiyete stres düzeylerine ve bakım yüküne etkisi*. (Tez No. 638280) [Yüksek lisans tezi, Akdeniz Üniversitesi-Antalya]. Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezi.
- Gürbüz, S., Şahin, F. (2018). *Soysal bilimlerde araştırma yöntemleri*. (2. Baskı). Seçkin Yayıncılık.
- Güzel, O. (2020), *Farklı gelişen çocukların kardeşlerine yönelik grupta psikolojik danışma programının kaygı düzeylerine etkileri*. (Tez No. 637891) [Yüksek lisans tezi, Yeditepe Üniversitesi-İstanbul]. Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezi.
- İnanç, B. (2024). *Özel gereksinimli kardeşe sahip olan bireylerde duygusal yük, psikolojik sağlık ve depresyon düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. [Yüksek lisans tezi, Biruni Üniversitesi-İstanbul]. Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezi
- Kal, B. (2020), *Otizm spektrum bozukluğu tanısı olan çocukların annelerindeki anksiyete ve depresyon düzeylerinin incelenmesi*. (Tez No. 642331) [Yüksek lisans tezi, İstanbul Gelişim Üniversitesi-İstanbul]. Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezi.
- Karagül, Y. (2023). *Özel gereksinimi olan bireylerin annelerinin depresyon ve yılmazlık düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Tez No. 792300) [Yüksek lisans tezi, Bahçeşehir Üniversitesi-İstanbul]. Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezi.
- Karakuş, Ö. ve Kırloğlu, M. (2019). Özel gereksinimli bir çocuğa sahip olmanın getirdiği yaşam deneyimleri: anneler üzerinden nitel araştırma. *Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (41), 96-112.
- Kartal, M. ve Bardakçı, S. (2018). *SPSS ve AMOS uygulamalı örneklerle güvenirlik ve geçerlik analizleri*. (2. Baskı). Akademisyen Kitabevi.
- Kayacan, B. (2024). *Özel gereksinimli çocuğu olan ebeveynlerin psikolojik dayanıklılıkları, depresyon düzeyleri ve psikolojik yardıma ilişkin tutumlarının incelenmesi*. (Tez No.

- 860278) [Yüksek lisans tezi, İstanbul Gelişim Üniversitesi-İstanbul]. Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezi.
- Kıvrak, D. (2019), *Otizimli kardeşe sahip olan bireylerin kardeşleriyle ilişkilerinde yaşanan sorunların ve geleceğe yönelik beklentilerinin incelenmesi*. (Tez No. 645253) [Yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi-İzmir]. Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezi.
- Kızılalp, C. (2018), *Kardeşi otizimli olan ve olmayan çocukların kardeş ilişkileri, benlik saygıları ve stresle başa çıkma yolları*. (Tez No.529672) [Yüksek lisans tezi, Maltepe Üniversitesi-İstanbul]. Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezi.
- Koçyiğit, T. (2024). *Özel gereksinimli çocuğu olan ebeveynlerin mükemmeliyetçilik ve yaşantısal kaçınmaları arasındaki ilişkide psikolojik sağlamlığın rolü*. (Tez No.858458) [Yüksek lisans tezi, İstanbul Arel Üniversitesi-İstanbul]. Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezi.
- Korkmaz, R. (2017). *Otizimli çocuklara sahip annelerin depresyon ve aleksitimi düzeyleri ile normal gelişim gösteren çocuklara sahip annelerin depresyon ve aleksitimi düzeylerinin karşılaştırılması*. (Tez No. 485551) [Yüksek lisans tezi, Üsküdar Üniversitesi-İstanbul]. Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezi.
- Kuru-Akçeken, S. (2024), *Özel gereksinimli çocuğu olan babaların depresyon düzeyleri ve baba katılım düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Tez No. 857821) [Yüksek lisans tezi İstanbul Gelişim Üniversitesi-İstanbul]. Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezi.
- Küçükdereli, M. Z. (2022), *Otizimli çocukların ebeveynlerinde depresyon ve dini başa çıkma ilişkisi: Konya örneği*. (Tez No. 774622) [Yüksek lisans tezi Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi-Karaman]. Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezi.
- Laloğlu, Ş. (2020), *Normal gelişim gösteren çocukların özel gereksinimli kardeşlerine yönelik davranışlarında ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumları ile ilişkisi*. (Tez No. 683090) [Yüksek lisans tezi Atatürk Üniversitesi-Erzurum]. Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezi.
- Lofçalı, A. N. (2019). *Özel eğitime gereksinim duyan çocuklara sahip annelerin çocukları ile olan ilişkileri, depresyon düzeyleri ve kişilik özellikleri*. (Tez No. 564615) [Yüksek lisans tezi, Beykent Üniversitesi-İstanbul]. Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezi.
- Nazlı, S. (2021). *Aile danışmanlığı*. (1. Baskı, s. 46-59) içinde. Anı Yayıncılık.
- Önay, G., (2023), *Serebral palsili kardeşe sahip olan çocukların depresyon/anksiyete düzeyleri ve kardeş ilişkileri*. (Tez No. 839310) [Yüksek lisans tezi, Doğuş Üniversitesi-İstanbul]. Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezi.
- Özbek, E. (2018), *Özel gereksinimli çocuğa sahip anneler ile engeli olmayan çocuğa sahip annelerin psikolojik dayanıklılık düzeylerinin depresyon açısından incelenmesi*. (Tez No. 504370) [Yüksek lisans tezi, Toros Üniversitesi-Mersin]. Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezi.
- Özdemir, H. D. ve İnanç, B., (2024), *Özel gereksinimli kardeşe sahip olan bireylerde duygusal yük ölçüğünün geçerlilik ve güvenilirlik araştırması*, 6. Uluslararası Pozitif Psikoloji Kongresi, Sözel Bildiri, Üsküdar Üniversitesi.

- Özkal, M. C. (2024). *Engelli çocuğa sahip ebeveynlerin psikolojik sağlımlıkları, sosyal destekleri ve spora yönelik tutumları arasındaki ilişkiler*. (Tez No.847369). [Yüksek lisans tezi, Fırat Üniversitesi-Elazığ]. Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezi.
- Özmen, H. ve Karamustafaoğlu, O., (2019). *Eğitimde Araştırma Yöntemleri*. (1. Baskı). Pegem Yayıncılık.
- Salihoglu-Çam, S. (2021), *Otizm spektrum bozukluğu tanısı olan çocuk ve ergenlerin annelerinin depresyon, anksiyete, bağlanma ve içselleştirilmiş damgalanma algısının değerlendirilmesi*. (Tez No. 686426) [Yüksek lisans tezi, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi-Aydın]. Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezi.
- Sezer, F. (2023), *Etkileşimli kardeş eğitim programının tipik gelişim gösteren çocuklarla otizmlilik çocukların kardeş ilişkilerine etkisinin incelenmesi*. (Tez No. 819545) [Yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi-Ankara]. Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezi.
- Sönmez, V., G.; Alacapınar, F. (2011). *Örneklendirilmiş bilimsel araştırma yöntemleri*. (1.Baskı) Anı Yayıncılık.
- Tabachnick B.G. & Fidell L.S. (2007). *Using multivariate istatistik*. (Fifth Edition). Pearson Education.
- Taşçı-Karalı, N. (2017), *Özel gereksinimli bir birey olan ailelerdeki ebeveynlerin ve kardeşlerin duygu ve düşünceleri*. (Tez No. 485690) [Yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi-Adana]. Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezi.
- Türkahmetoğlu, K. ve Ceyhun, A.T. (2024). Otizm spektrum bozukluğu olan çocuklarda kardeş beceri destek eğitimi programı (Kabep)'nın etkililiği. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi [PAÜEFD]*, 61, 1-28. <https://doi.org/10.9779/pauefd.1281349>
- Türkahmetoğlu, K., Ceyhun, A. T. (2023). *Özel gereksinimli çocuklar için kardeş beceri destek eğitimi programı (KABEP)*. (1. Baskı). Eğiten Kitap Yayıncılık.
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) Haber Bülteni. Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları, 2023, (TÜİK Kurumsal (tuik.gov.tr. adresinden 04 Ocak 2024 tarihinde alınmıştır.
- Türkoğlu, Y. (2023), *Zihinsel yetersizliği olan çocukların ebeveynlerinde bakım verme yükü ve ilişkili etmenlerin belirlenmesi*. (Tez No. 820662) [Yüksek lisans tezi, Pamukkale Üniversitesi-Denizli]. Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezi.
- Üstündağ, N. (2024). *Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezi çalışanlarında empati ve sempatinin merhamet yorgunluğu üzerindeki etkisinde psikolojik sağlamlık ve duyarlılığın aracı rollerinin incelenmesi*. (Tez No.853159). [Yüksek lisans tezi, Düzce Üniversitesi-Düzce]. Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezi.
- Walton, K. M., Ingersoll, B. R. (2015). Psychosocial adjustment and sibling relationships in siblings of children with autism spectrum disorder: risk and protective factors. *Journal of Autism and Developmental Disorders*. 45, 2764-2778. <https://doi.org/10.1007/s10803-015-2440-7>
- Yaman, C. (2019). *Özel gereksinimli kardeşe sahip olan ve özel gereksinimli kardeşe sahip olmayan bireylerde yaşam memnuniyeti ve benlik saygısının incelenmesi*. (Tez No.537161). [Yüksek lisans tezi, Düzce Üniversitesi-Düzce]. Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezi.

- Yapıcı, Y. G. (2019), *Kardeşler aracılığıyla sunulan sosyal yükler: bir koçluk uygulaması örneği*. (Tez No. 624854). [Yüksek lisans tezi, Anadolu Üniversitesi-Eskişehir]. Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezi.
- Yarıcı, G. (2022). *Otizm spektrum bozukluğu olan çocukların annelerinde depresyon, anksiyete, umutsuzluk ve stresle başa çıkma düzeylerinin incelenmesi*. (Tez No. 745750). [Yüksek lisans tezi, İstanbul Gelişim Üniversitesi-İstanbul]. Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezi.
- Yelegin, G. (2023), *Otizmli çocuğa sahip ebeveynlerin psikolojik dayanıklılık ve depresyon seviyelerinin değerlendirilmesi*. (Tez No. 826225). [Yüksek lisans tezi, KTO Karatay Üniversitesi-Konya]. Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezi
- Yetiş, H. (2023), *Otizmli çocuğa sahip ailelerin psikolojik sağlık ve iyi oluş düzeyleri ile çocuğun davranışları arasındaki ilişki*. (Tez No. 821697). [Yüksek lisans tezi, İstanbul Aydın Üniversitesi-İstanbul]. Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezi
- Yıldırım, B. (2018). *Otizm spektrum bozukluğu tanısı almış çocukların anne babalarının depresyon, kaygı ve yaşam kalitesi düzeylerinin, psikolojik yardım almaya yönelik tutumları ile ilişkisi üzerine bir inceleme*. (Tez No. 576105). [Yüksek lisans tezi, İstanbul Okan Üniversitesi-İstanbul]. Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezi.
- Yılmaz, A. (2021). *Algılanan ebeveyn tutumu ile kişilik arasındaki ilişkide çocukluk dönemi kardeş ilişkisinin düzenleyici rolü*. (Tez No. 683891). [Yüksek lisans tezi, Acıbadem Mehmet Ali Aydınlar Üniversitesi-İstanbul]. Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezi.
- Yokuş-Yılmaz, E. (2019), *Otizm spektrum bozukluğuna sahip kardeşi olan ergenlerin yılmazlık kaynakları ile kardeşlerine yönelik tutumlarının incelenmesi*. (Tez No. 585452). [Yüksek lisans tezi, Akdeniz Üniversitesi-Antalya]. Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezi.
- Zaidman-Zait, A., Yechezkiely, M., Regev, D. (2020), The quality of the relationship between typically developing children and their siblings with and without intellectual disability: Insights from children's drawings. *Research in Developmental Disabilities*, 96, 103-537. <https://doi.org/10.1016/j.ridd.2019.10353>

Extended Abstract

Individuals with special needs are characterized by having requirements that diverge from those of their peers in physical, mental, emotional, or behavioral domains. The specific type and severity of these needs in a child significantly influence the roles and dynamics within the family unit. The presence of a child with special needs introduces a unique set of challenges and opportunities that permeate the lives of all family members. The experience of having a sibling with special needs frequently imposes additional burdens within the family system. This can lead to heightened emotional and psychological difficulties, particularly for the healthy siblings. While support services are crucial for children with special needs and their families, the psychological and social well-being of siblings can sometimes be overlooked or given insufficient attention. A review of the existing literature reveals that research concerning families with individuals with special needs often predominantly focuses

on the emotional responses and reflections of parents. Consequently, there is a discernible need for research that delves into and describes the extent to which siblings are affected by this familial situation, and how it manifests in their emotional states. A more comprehensive understanding of the sibling experience is essential for developing effective support systems and interventions.

This particular study was designed with the primary aim of examining the intricate relationship between emotional burden, psychological resilience, and depression levels among siblings of individuals with special needs. Furthermore, it sought to investigate the potential influence of various demographic characteristics, such as gender, age difference, education level, and the type of need, on this relationship. Understanding these factors can provide valuable insights into the differential impact of having a sibling with special needs. The research was conducted using the relational survey model, a well-established quantitative research method. The study group comprised individuals with siblings with special needs, selected through purposive sampling. This sampling method allowed for the selection of participants who could provide rich and relevant data pertaining to the research questions. In total, 423 individuals participated in the study. The participants included 265 women and 158 men, all of whom were living in Adana, Turkey. To be eligible for inclusion, participants were required to be literate, aged between 12 and 40 years, and free from any special needs themselves. Participation in the study was voluntary, ensuring that all participants were willing and able to contribute. To gather data, several instruments were employed. These included a demographic information form to collect relevant background data, the Emotional Burden Scale in Individuals with Siblings with Special Needs (Özdemir & İnanç, 2024) to measure the emotional burden experienced by participants, the Brief Psychological Resilience Scale (Doğan, 2015) to assess participants' resilience levels, and the Beck Depression Screening Scale for Primary Care (BDÖ-BB) (Aktürk et al., 2005) to screen for depressive symptoms. These scales provided standardized measures of the key variables under investigation. The analysis of the collected research data was conducted using the SPSS 24.0 statistical program. This software facilitated the use of various statistical techniques, including t-tests, ANOVA, correlation analysis, and regression analysis. These methods allowed for a thorough examination of the relationships between the variables and the influence of demographic factors. The findings of the study revealed significant insights into the emotional experiences of individuals with siblings with special needs. When the findings related to the relationship between emotional burden, depression, and psychological resilience levels were examined, a positive and moderately significant relationship between emotional burden and depression levels was observed. This finding aligns with existing literature, which suggests a link between emotional burden and depressive symptoms. Furthermore, the simple regression analysis conducted in the study confirmed a positive correlation between emotional burden and depression levels, indicating that higher levels of emotional burden are associated with increased levels of depression. This highlights the importance of addressing

emotional burden in interventions aimed at reducing depressive symptoms in this population.

The study also explored whether the level of education of individuals with siblings with special needs influenced their emotional burden, psychological resilience, and depression levels. Interestingly, the analysis indicated that the depression scale showed a significant difference according to the education level of the siblings. This suggests that educational attainment may play a role in the experience of depressive symptoms among siblings of individuals with special needs. Another key aspect of the study was to determine whether the type of need of individuals with special needs had a significant impact on the emotional burden, psychological resilience, and depression levels of their siblings. The results indicated that there was a significant difference between the Emotional Burden Scale and the type of need. This implies that the nature of the special need can affect the emotional burden experienced by siblings. In light of these findings, the study emphasizes the importance of changing societal perspectives towards individuals with special needs. It posits that raising awareness and providing information through educational programs can be effective strategies in combating depression by fostering acceptance of their situation among individuals with siblings with special needs. This approach aims to create a more supportive and understanding environment for these individuals and their families.

In this context, it is crucial to ensure that individuals with special needs and their families are well-informed about the existing support systems available to them. Additionally, it is beneficial for them to acquire various coping strategies through social awareness activities. These initiatives can empower families to navigate the challenges associated with special needs and promote positive adaptation. These programs are typically designed for children with special needs and their families, but the inclusion of sibling-specific support can enhance their effectiveness. By addressing the unique needs of siblings, these programs can contribute to the overall well-being of the entire family. The implications of this study are significant for families, educators, healthcare professionals, and policymakers. Further research is needed to explore these issues in greater depth and to develop evidence-based interventions that effectively support siblings of individuals with special needs.